

A. S. Šofman, *Istorija antičnoj Makedonii*. Časť vtoraaja: Makedonija i Rim. Kazaň 1963. Stran 435.

Vrchol a pád starověké Makedonie, tak by se dal na prvý pohled nazvat druhý díl Šofmanovy obsáhlé monografie, jejíž díl prvý vyšel r. 1960; k němu se ostatně autor ještě jednou v díle druhém vrátil (str. 3—9), neboť pokládal za nutné porovnat závěry, ke kterým dospěl, s názory, které uveřejnil rovněž r. 1960 v knize *Histoire de la Macédoine jusqu'à l'avènement d'Alexandre le Grand* francouzský historik P. Cloché. Poněvadž jsem se srovnání Šofmanova I. dílu a Clochéovy knížky již dříve dotkl (SPFFBU, C 9, 1962, str. 159 n.), mohu snad tuto věc mlčky přejít a přenést pozornost na vlastní Šofmanův II. díl, který obsahuje dějiny Makedonie od smrti Filipa II. až do doby římské.

Vrcholem makedonské moci bylo nepochybně obecně známé Alexandrovo dobytí Přední Asie a jejím pádem bylo pak proměnění Makedonie v římskou provincii. To je v podstatě obsah nové Šofmanovy knihy, k jejímž kladům patří bezesporu to, že se v ní autor nezabývá jen popisováním událostí mnohokrát a podrobně v literatuře již vylíčených, nýbrž že se zaměřuje spíše na hlubší objasnění mnoha jevů i skutků zdánlivě méně efektivních. Ždá se, že autor čtenářovu informovanost o helénistických a římských dějinách zčásti předpokládá. Ve svém poměrně dlouhém úvodu poukazuje ostatně na ta díla, která se makedonských dějin v době od poloviny IV. stol. př. n. l. až do konce starověku týkají; přitom podává i jejich rámcovou kritiku (str. 24—56). Kdybychom však od přehledu odborné literatury požadovali úplnost, těžko bychom asi mohli nalézt omluvu pro to, jak se mohlo stát, že z úvodu i ze seznamu literatury vypadlo Belochovo dílo *Griechische Geschichte*. Ale snad můžeme toto opomenutí řadit jen mezi nedostatky formální, třebaš jiného druhu než např. nedostatky typografické, mezi nimiž v knize zvláště nepříjemně působí řecké citáty, prapodivně vysázené (viz např. str. 281).

Co se vlastního obsahu knihy týká, obrací se Šofman nejdříve obecně k pramenům. Podává historický přehled archeologických nálezů na makedonské půdě i přehled epigrafických edicí a studií, načež se značně ze široka zabývá numismatikou a literárními prameny; z nich nejvíce místa i pozornosti věnuje Polybiovi a Liviovi, neboť údajů těchto dvou starověkých historiků se ve své práci nejčastěji dovolává, kdežto — soudě aspoň podle odkazů — mincí a nápisů již stejnou měrou nevyužil.

Ve výkladu o přípravách makedonského krále k tažení proti Persii i o realizaci této velkolepé akce Alexandrem se autor — jak bylo již naznačeno — nezaměřuje na rozbor vojenských operací a bitev, ale zamýšlí se spíše nad tím, co se odehrávalo jaksi v pozadí událostí, které vzrušovaly mysl nejen mnoha současníků, ale i lidí žijících později. Šofman se totiž zabývá především studiem makedonského opozičního směru, ale nedívá se na něj jako na něco neměnného a konstantního. Naopak, správně z dialektického hlediska odlišuje od těch sil, které zosnovaly ve spojení s barbarským, řeckým i perským zahraničním atentát na Filipa (str. 117), opoziční síly jiné, které se začaly stavět Alexandrovi na odpor teprve v Asii; příslušníci této druhé opozice totiž s výpravou proti perské říši v zásadě souhlasili, ale zhržili se posléze jejich dalekosáhlých úspěchů, když si začali uvědomovat, že přenesením těžiště Alexandrových zájmů na východ může Makedonie v budoucnu více ztratit než získat (str. 143).

Ani další politické dějiny nelítí Šofman s cílem podat jejich zcela úplný sled, spíše podává jen hlavní rysy celkového historického vývoje a pouze výraznost některých dob se snaží zdůraznit hojnými fakty; tak je např. detailně popsán a zhodnocen boj mezi Kleomenem III. a achajským spolkem, jemuž posléze přispěl ku pomoci Antigonos Dósón (str. 166—173). Vlastní dějiny Makedonie za Antigonovců ustupují v Šofmanově podání poněkud do pozadí vzhledem

k mezinárodním vztahům a konfliktům, přičemž je nabílední, že se nejvíce do popředí dostávají vzájemné vztahy mezi Makedonií a Římem. V rozboru vnitřních makedonských dějin a poměrů, v němž si mimo jiné zaslouží pozornosti i výklad o čtyřech makedonských republikách, zřízených na přechodnou dobu Římany (str. 278—296), nezůstávají pochopitelně stranou dějiny hospodářské a sociální, takže Šofman může plným právem hodnotit např. Andriskovo povstání jako výsledek odporu širokých lidových mas proti římskému poručení na Balkáně (str. 303—312).

V posledním — tj. čtvrtém — oddílu, jenž se týká již římského období, najdeme kapitoly obecnějšího rázu — např. o římské provinciální politice — i kapitoly se speciálním zaměřením — např. o římské správě Makedonie. Ceníť si můžeme těch partií, které se týkají období římské republiky a zčásti též raného principátu, kdežto výklad o pozdější císařské době nás uspokojí již méně. To, co zde pravím, platí ostatně i o těch kapitolách, ve kterých se pojednává o makedonských městech, o jejich řemeslech a obchodu i o makedonském venkově.

V Šofmanově knize nenajdeme žádné pronikavé nové závěry, které by stavěly vývoj antické makedonské společnosti v marxistické vědě do zcela nového světla, ale ve všech Šofmanových závěrech nalezneme nějaké nové postřehy. Šofman také zvládl značně rozsáhlý Sofmanův materiál, takže může svá hodnocení stavět na mnohem širší základně než jeho marxističtí předchůdci, z nichž bychom měli vzpomenout alespoň A. B. Ranoviče. Šofmanův výklad je proto také plnější a leckde i přesvědčivější. A tu bych se snad měl ještě jednou vrátit ke své úvodní poznámce, že Šofman popisuje v druhém dílu své monografie vrchol a pád Makedonie, protože bych nechtěl, aby se zejména onen pád pod dojmem mých slov zplošťoval. Po přečtení celé Šofmanovy knihy dospějeme totiž — ačkoli je v ní obraz Makedonie v prvních staletích naší éry proti dobám předchozím poněkud mdlý — k poznání, že ani doba římská, tj. doba makedonské závislosti, nebyla v Makedonii ve všech směrech úpadková.

Josef Češka

Nová koncepce husitství v západoněmecké historiografii.

V *Historische Zeitschrift* (1962, Band 195, Heft 1, str. 21—62) uveřejnil Ferdinand Seibt studii „*Die Hussitenzeit als Kulturepoche*“, která je výtahem z dosud nepublikované větší monografie „*Die Hussiten — Struktur einer Revolution*“. Po několika desetiletích se problematikou husitství opět zabývá historik ze západní části Německa. Totiž skutečný seriózní badatel, neboť v propagandistické žurnalistice a v učebnicích Německa buržoazní, nacistické a poválečné éry zaujímali Husité významné místo, ale jako terč nechutných pamfletů.

Seibt se distancuje od této „literatury“ a odmítá rozhodně i starší nacionalistické německé koncepce husitství, které je chápaly jako cizí „slovanský Sturm“ do německé a západoevropské civilizace. Dokazuje pravý opak, totiž že husitství je integrální součástí západní civilizace, jedním ze základních stavebních kamenů evropské kultury, slovanským přínosem do germánsko-románského prostředí a že se na tomto hnutí podíleli na straně husitů i hojně míře i Němci.

V husitské revoluci rozeznává Seibt dva hlavní proudy: „revoluci chudých lidí“ a „revoluci vedenou pražskými velkoměšťany“. První směr se skládá z jihočeského chiliasmu a z pražského lidu, vedeného Janem Želivským. Chiliasmu autor nepřikládá společenského významu a chápe jej jako náboženskou záležitost. Zato Želivský je představován jako typ reálného městského politika, protišlechtického demokrata.

Jádro husitské revoluce je však podle Seibta v „pražských velkoměšťanech“. Jim věnuje hlavní pozornost a v rozbořech ideologie husitské Prahy je jádro studie, opřené o zevrubnou znalost pramenů. Revoluční čin Pražanů spočívá v tom, že usilovali o společenskou hegemonii v zemi, čili o likvidaci dosavadní společenské hierarchie v čele se šlechtou. V době vrcholu moci pražského městského svazu se to podařilo ve větší míře než kdekoliv jinde v Evropě. Politické snahy Pražanů byly provázeny intenzivní teoretickou činností, kterou se významně zapsali do vývoje moderního evropského myšlení.

Seibt zdůrazňuje podíl světského živilu (vedle university) na ideologické práci, zejména juristů z císařské a pražské kanceláře. Pražští ideologové propracovali především pojem jazykové národnosti, byli na rozdíl od kosmopolitní levice nacionalisté, a dohnali a nahradili starší šlechtický nacionalismus. Používali sice stále Bible jako kritéria pravdy, ale při její interpretaci uplatňovali proti církevnímu myšlení ve větší míře rozum. Museli především zdůvodnit právo na odpor proti církvi i legálnímu panovníkovi a učinili tak s podivuhodnou myšlenkou samostatnosti. Seibt hájí při této příležitosti originalitu husitského myšlení i proti Viklefovi a srovnává význam činu pražských magistrů ve sporu s panovníkem s významem Sorbony v koncilijním sporu. U otázky kalicha upozorňuje na sociologický aspekt problému, totiž na nutnost volby, před kterou byli postaveni věřící bez nejmenších teologických znalostí. Čtyři artykuly jsou vykládány jako charta svobod.